

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію В.В. Петренка «Феномен посередності в контексті масової культури та сучасних технологій», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з культурології за спеціальністю 034 Культурологія з галузі знань 03 – Гуманітарні науки

Дисертаційне дослідження присвячене концептуалізації нового типу посередності, детермінованого біфуркаційним вибухом цифрових технологій. У західній гуманітаристиці ця проблематика набуває все більшої актуальності, але в українському науковому дискурсі вона залишається ще малодослідженою. У цьому контексті дисертація Владислава Вадимовича відбиває основні тенденції сучасної соціокультурної парадигми і має суттєве значення для розуміння впливу нових технологій на культуру та суспільство.

Аналізуючи дисертаційну роботу, у першу чергу, відзначаю чітке визначення автором проблемних «вузлів» дослідження, про що свідчить архітектоніка праці. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **Вступі** обґрунтована актуальність теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами; розкрито мету та завдання дослідження, а також об'єкт, предмет та методи дослідження; сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; зазначена форма апробації результатів дослідження, публікації за темою наукової роботи, структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Феномен посередності: характер, сучасний стан та методологія його вивчення» складається з трьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1.** «Загальні характеристики посередності» здійснена концептуалізація феномена посередності як десуб'єктивізованого індивіда з усередненими поглядами, смаками, естетичними та етичними уявленнями.

В основу дослідження покладено парадигму щодо контекстуальності змісту поняття «посередність», детермінованої особливостями культурного коду суспільства у конкретний історичний період. У цьому контексті був проведений ретроспективний аналіз тлумачення цього поняття, починаючи з часів Платона до сьогодення. Це дозволило авторові визначити вектор його конотації. Показано, як під впливом соціокультурних зрушень образ посередності поступово трансформується з позитивного у бік негативного.

Враховуючи поліваріативну природу посередності, автор розкриває її загальні характеристики, що ґрунтуються на базових засадах людської свідомості – безпеці, комфорті, конформізмі, делегуванні власного «Я» Іншим. Відзначається, по-перше, що посередність завжди опосередкована Іншими та орієнтується на них, що дає змогу перекидати відповідальність за свої дії на Інших; по-друге, посередність використовує певні технічні засоби для реалізації цього опосередкування.

Досліджуючи феномен посередності у межах дисертаційної проблематики, автор акцентує увагу на тому, що форма його проявлення в епоху постіндустріального суспільства набуває іманентних рис, детермінованих розвитком масової культури, технічним прогресом та діджиталізацією суспільного життя.

У **підрозділі 1.2.** «Дослідження посередності у гуманітарній літературі» здійснюється концептуалізація посередності шляхом екстраполяції ідей мислителів минулого і сьогодення на матрицю цього феномена. Розкривається її зміст та форма, ключові характеристики якої впливають з цінностей, що побутують у постіндустріальному суспільстві й містяться у продуктах масової культури.

Виявлені лакуни у вивченні феномена посередності в епоху цифровізації суспільства, сформульовано напрямок його дослідження у контексті культурно-антропологічної парадигми сьогодення. Увага фокусується на проблемі взаємодії людини і техніки в умовах віртуалізації масової культури. Автор зосереджується на таких проблемах, як: визначення рис посередності у

соціокультурному ландшафті сьогодення та розкриття детермінантів виникнення цього явища; ціннісного виміру феномена та архітектоніці інтернет-простору, в якому він перебуває.

Цей комплекс питань обумовив алгоритм та методологічний інструментарій дисертаційного дослідження.

У **підрозділі 1.3.** «Методологія дослідження» автор зосереджується на методологічному інструментарії аналізу посередності, яка сформувалась в добу цифровізації та інформатизації суспільства.

У межах культурологічного підходу дисертант використовує широкий спектр аналітичних методів (аксіологічний, семіотичний, герменевтичний, соціологічний, філософський, порівняльний). Міждисциплінарність підходу дозволила авторові концептуалізувати проблему посередності як соціокультурного феномена в умовах тотальної діджиталізації суспільства. Завдяки обраній методології, аналіз посередності відбувається на кількох рівнях: антропологічному, соціокультурному та соціально-політичному.

Розділ 2. «Ключові чинники сучасної соціокультурної детермінації феномену посередності» присвячений аналізу двох вирішальних чинників, що визначають напрямок формування сучасної посередності, надаючи їй форму та зміст.

У **підрозділі 2.1.** «Соціально-політичний чинник формування посередності» автор зосереджується на соціально-політичному аспекті проблеми. В основі аналізу лежить парадигма, що з появою соціальних мереж з'являється новий формат суспільних відносин, що відбиває процес переходу посередності від комунікативного виміру до монологізму.

Досліджуючи посередність як соціально-політичний феномен, дисертант доходить низки висновків: по-перше, в інтернет-просторі посередність стає об'єктом ідеологічного впливу і одночасно активним ретранслятором популістських ідей; по-друге, через зрощення ідеології та бізнесу у соціальних мережах посередність активно включається в процес символічно-товарного обміну (реципієнту продаються символічні цінності, а купуються реальні голоси

на виборах); по-третє, процес формування посередності в інтернет-просторі відбувається під жорстким контролем влади.

Отже, автор фокусує увагу на активному впливі політики та ідеології на формування посередності. Ключовою тезою авторського концепту є те, що в умовах функціонування в соціальних мережах від посередності не вимагається прийняти рішення, а лише зробити вибір в широкій політичній палітрі, що циркулює в інтернет-полі. Цей вибір корелює з основними цінностями посередності (комфорт, безпека, крайній індивідуалізм) й обумовлений чітко продуманим менеджментом.

У **підрозділі 2.2.** «Технологічна культура як чинник формування та відтворення посередності» феномен посередності розглядається у розрізі його взаємозалежності з технологічними процесами. Висвітлюються різноманітні аспекти взаємодії людини із сучасними технологіями, а також їх вплив на суспільство та індивідуальність. Як відзначає автор, ареною їх взаємодії стає інтернет-простір, де технології не лише забезпечують обмін даними, а й контролюють соціальні взаємодії й політичні процеси. Автор розглядає роль посередності як інженерного полігону, де тестуються технології та пропагандистські інструменти.

У результаті проведеного аналізу автор доходить висновку, що технологічна культура, з одного боку, сприяє формуванню посередності, дає можливість оволодіти реальною владою та впливати на політичні процеси. З іншого боку, тотальність технологій детермінує розчинення індивідуальності та культурної самотності під тиском технологій і масових медіа, що призводить до зменшення ініціативності та власного бачення ситуацій у людей, робить їх залежними від технократії.

У **Розділі 3.** «Ціннісний вимір посередності та його конструювання в інтернет-просторі» аксіологічне осмислення посередності поєднується з семіотичним простором її формування.

У **підрозділі 3.1.** «Ціннісний вимір посередності» увага зосереджується на цінностях, які визначають поведінку та сприйняття посередності в інтернет-

мережі. Висвітлюється, як посередність використовується для конструювання та поширення певних цінностей і норм у сучасному цифровому суспільстві.

Парадигмальну основу дослідження складає уявлення, що посередність є феноменом, який відбиває стан особистості чи групи, яка не активно виражає свою індивідуальність, а намагається вписатися у загальну масову структуру. У цьому контексті посередність виступає як інструмент комфорту та безпеки в інформаційному просторі, захищаючи свої інтереси через соціальне апологетство та нормалізацію.

Висловлюється думка, що цінності, які декларуються посередністю, спрямовані на захист власних позицій і базуються на принципах утилітаризму. Це детермінує розмивання універсальних цінностей та норм гуманізму в умовах інформаційного суспільства й призводить до стигматизації тих, хто не вписується у встановлені керуючі стандарти. Інтернет стає місцем, де цей процес набуває особливого розвитку, де культурне поле зазнає деградації, а нові системи взаємозв'язків формуються шляхом технологічних засобів.

У **підрозділі 3.2.** «Семіотичний простір формування посередності» досліджується інтернет-простір як семіосферу, де відбувається інтенсивний семіозис.

Аналізуючи семіотичні аспекти цього простору, дисертант наголошує на постійній трансформації знаків та їх інтерпретації в соціальних мережах, де вони перебувають у безупинному русі й розширюються через коментарі й взаємодії користувачів. Визначена роль посередності у редукуванні знаків, що відображається в культурних спрощеннях і символіках, що стають кітчем в сучасному інтернет-просторі. Показано, як технології впливають на культурні процеси, створюючи нові контексти та ідеології, а культурні продукти позначаються на політичній реальності, формуючи суспільні ідеали через медійні засоби.

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження Владислава Вадимовича, зазначу актуальність обраної теми в умовах широкого розвитку інформаційних технологій та інтернету. Дисертація є завершеною працею і

виконана на високому теоретичному рівні з чіткою логікою викладання матеріалу, оригінальним підходом та методологією.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у концептуалізації поняття посередності в епоху цифровізації суспільства. Автор переконливо показує, як посередність змінює культурні парадигми ХХІ століття через інтеграцію інформаційних технологій. Дисертаційні висновки свідчать про значний потенціал для подальшого розвитку наукових дискусій щодо ролі технологій у модернізації культурного ландшафту. Авторські публікації повно відбивають основний зміст дисертації, а її ідеї оприлюднені на наукових конференціях.

Дисертаційна робота відкриває нові перспективи для розуміння впливу цифрової революції на сучасну культурну ідентичність та соціокультурні практики, що робить її вагомим внеском у сучасний науковий та культурний дискурс.

Відзначу певні дискусійні моменти у дисертації.

По-перше, у дисертації при вивченні феномена посередності в епоху інформаційного суспільства помітна орієнтація на його розуміння в західному соціокультурному контексті. Вважаю, було б доцільним враховувати більш широкий культурний спектр, аналізуючи феномен посередності в різних культурних контекстах (зокрема, українському), оскільки посередність може мати різні форми і проявлятися по-різному залежно від культурних, соціальних та політичних умов.

По-друге, у тексті ігнорується позитивний потенціал інформаційного суспільства та інтернету (наприклад, можливості для самовираження, доступ до інформації, демократизація знань та участь у суспільно-політичному житті через нові медіа). Однобічність у висвітленні питання знижує цінність тексту як аналітичного дослідження.

По-третє, твердження про те, що посередність стає основою інформаційного тоталітаризму, здається перебільшеним. Сучасний інформаційний простір набагато складніший та багатогранніший, ніж

представлено в тексті. Крім того, активна участь користувачів у створенні контенту свідчить про децентралізований характер інформаційного обміну.

По-четверте, не вистачає аналізу взаємозв'язків між ідеологією, політикою та технологіями в контексті їх впливу на формування посередності в інтернеті. Не з'ясовано, які саме аспекти ідеологій або політичних процесів впливають на структуру і функціонування інтернет-простору.

Однак ці зауваження не руйнують загального позитивного враження від дисертації. Аналітична глибина дослідження, вільне володіння літературною українською мовою дозволили Владиславу Вадимовичу розкрити нові аспекти феномена посередності епохи цифрових технологій.

Спираючись на вищезазначене, можна стверджувати, що дисертація має цілісний, авторський характер і відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Петренко Владислав Вадимович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 034 – Культурологія.

Офіційний опонент:

доктор культурології, професор,

завідувачка кафедри філософії та культурології

Київського національного університету технологій та дизайну

 П.Е. Герчанівська

Підпис *Герчанівської П.Е.*
засвідчую
Зав. КАНЦ *В.С.*

